

вання та вирішення соціальних та економічних питань в умовах великої кількості складних, взаємообумовлюючих взаємозв'язків. Такий підхід створить основу для розвитку соціально орієнтованої економіки, а його розвиток в подальшому дозволить казати про можливість переходу від політичної економії до соціальної економії. Виникнення необхідності такого переходу (зміни економічної парадигми) є об'єктивною необхідністю в більшості складних соціально-економічних систем мезорівня (в цьому випадку ми маємо на увазі у першу чергу економіку країн Західної Європи). Економіка України поки що знаходиться на етапі, коли про такий перехід говорити зарано, однак це пов'язано у першу чергу з відсутністю сучасного наукового обґрунтування та недостатнім розумінням неминучості такого переходу.

Список використаних джерел

1. Чухно А.А. Постіндустріальна економіка: теорія, практика та їх значення для України / А.А. Чухно / твори: у 3-х т. – К.: Логос, 2003. – 688 с.
2. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / за ред. В.М. Гейця. – К.: Фенікс, 2003. – 1008 с.
3. Структурні зміни та економічний розвиток України: монографія / В.М. Геєць, Л.В. Шинкарук, Т.І.

Артюмова та ін.; НАН України, Ін-т економіки та прогнозування. – К., 2011. – 696 с.

4. Медведчук В.В. Гражданское общество: Украинский выбор / В.В. Медведчук. – М.: Логос, 2012. – 628 с.

5. Неокоторые аспекты выбора вектора интеграции Украины: монография / А.И. Амоша, И.П. Булеев, Н.Е. Брюховецкая и др. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 2013. – 184 с.

6. Промисловість і промислова політика України 2013: актуальні тренди, виклики, можливості: науково-аналітична доповідь / О.І. Амоша, В.П. Вишневський, Л.О. Збаразьська та ін. / За заг. ред. В.П. Вишневського; НАН України, Ін-т екон. пром-сті. – Донецьк, 2014. – 200 с.

7. Перший стан модернізації економіки України: досвід та проблеми / О.М. Клішов, О.І. Амоша та ін.; за заг. ред. В.І. Ляшенка; ІЕП НАН України, КПУ. – Запоріжжя: КПУ, 2014. – 798 с.

8. Украина и ее регионы на пути к инновационному обществу: монография: [в 2-х томах] / [И.П. Булеев, В.И. Дубницкий, МП. Войнаренко и др.]; под общ. ред. В.И. Дубницкого и И.П. Булеева; ИЭП НАН Украины; ДЭГИ; АЭН Украины. – Донецк: Юго-Восток, 2011.

Д. В. Чигарьов
м. Маріуполь

СУТНІСТЬ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

Постановка проблеми. Вкрай важливим завданням у теперішніх реаліях бізнес-середовища, що склалися під впливом політичної нестабільності, напруженості зовнішніх відносин із торговельними партнерами близького і дальнього зарубіжжя, що впливає на фінансову стабільність, економічну безпеку як країни в цілому, так і окремих суб'єктів господарювання, на соціальну захищеність усіх верств населення, є розробка адекватних заходів забезпечення і підтримки ефективного розвитку промислових підприємств у стратегічному напрямі із пристосуванням до зовнішніх умов функціонування.

Аналіз останніх публікацій. Необхідність ефективного розвитку підприємницьких структур закріплено у Господарському кодексі України [1]. У даному нормативно-правовому документі акцентується увага на розвитку підприємництва як через забезпечення соціальної спрямованості господарювання, гармонізацію з іншими економічними системами, так і через підвищення ефективності суспільного виробництва. Крім цього ефективність функціонування і розвитку суб'єктів господарювання регламентується основними напрямами економічної політики держави, а саме: забезпеченням ефективного використання коштів на потреби розширеного відтворення основних засобів виробництва, досягненням ефективного готівкового обігу у межах грошово-кредитної політики держави [1, ст. 10]; забезпеченням ефективного використання природних ресурсів [1, ст. 152]; створенням

умов для ефективної мобілізації та розміщення суб'єктами господарювання фінансових ресурсів [1, ст. 166] та іншими економічними, технічними, технологічними, організаційними заходами у процесі виробництва і розподілу матеріальних цінностей.

Порівняно із проблемами залучення інвестиційних ресурсів, розвитку інновацій, забезпечення екологічної безпеки проблема управління ефективністю діяльності промислового підприємства є не новою. До проблем, пов'язаних із ефективністю здебільшого звертаються науковці і практики [2-32] у періоди кризи та необхідності розвитку у післякризовому періоді, оскільки саме у цей час, як ніколи, постає потреба у ефективних антикризових заходах, у ефективних механізмах боротьби за відновлення конкурентних ринкових позицій, у ефективних інструментах впливу на стан руху матеріальних і грошових коштів, на відновлення ділової активності, платоспроможності, стійкості, рентабельності діяльності.

Однак потребують подальшого дослідження питання щодо визначення характерних особливостей формування ефективності діяльності промислового підприємства у сучасних складних реаліях ведення бізнесу.

Метою роботи є теоретичне узагальнення сутності ефективності діяльності суб'єкта господарювання в сучасних умовах господарювання.

Основний матеріал. На основі аналізу літературних джерел сучасної наукової періодики, економіч-

них, фінансових наукових видань та видань із питань управління підприємствами [2-32], в яких досліджується поняття «ефективність», у табл. 1 наведено перелік основних трактувань терміну «ефективність ді-

яльності» підприємства, що були сформульовані дослідниками останнім часом, та подано авторську оцінку їх змісту з урахуванням теперішніх важко прогнозованих реалій господарювання.

Таблиця 1

Підходи до визначення терміну «ефективність діяльності» промислового підприємства

Автор, номер джерела	Трактування терміна	Уточнення змісту формулювання	Авторські зауваження до формулювання
<i>Традиційний підхід у економічній теорії:</i> [3, 6, 8-10, 14-16, 18-19, 28]	Співвідношення між витратами і результатами	Витрати – це вкладення (матеріальні, фінансові тощо) для досягнення поставленої мети, а досягнення мети – результат	Не визначено економічні умови ефективності діяльності
Суворова А.П. [5]	Міра повноти і якості вирішення задач системою, виконання системою своєї місії, що забезпечує досягнення позитивного фінансового результату	Під місією системи розуміються функції системи у середовищі	Не враховано цілі, що виконує система (тобто підприємство як відкрита система)
Андрєєва І.Г. [3]	Результат роботи суб'єкта господарювання при раціональному використанні ресурсів і незмінному стані зовнішнього і внутрішнього середовища на момент досягнення мети	Залежить від особливостей економіки, змінюється у відповідності із змінами економічних умов, механізму господарювання, загальнодержавних і локальних цілей і настанов	Ігнорується той факт, що зовнішнє середовище змінюється незалежно від діяльності суб'єкта господарювання
Фарафонова Н.В. [6]	Результат, який сприяє досягненню цілей як окремого суб'єкта господарювання, так і усього суспільства	Передбачає, як правило, отримання позитивного результату	Не сформульовано зміст цілей суб'єкта господарювання
Рижкова Т.В., Горелова Л.В. [8]	Показник, який характеризує не тільки більш високий результат, але й визначає прагнення до кінцевого результату, варіант правильності, точності напрямку до нього	Вектор, який показує напрям розвитку виробництва. Категорія, пов'язана із інтенсивністю діяльності підприємства	Не сформульовано зміст вектору (напрямку) розвитку і його зв'язок із ефективністю діяльності
Веселовський М.Я. [10]	Характеристика промислового підприємства, яка дозволяє оцінити результати процесу впливу суб'єкта діяльності з позиції максимізації досягнення поставлених цілей при мінімальній величині витрат	Ефективні дії менеджменту підприємства здатні призвести до найбільш повної відповідності поставлених цілей у майбутньому	Ігнорується виконання цілей у поточному і тактичному періодах
Гончарук А.Г., Лазарева Н.О. [14]	Економічна категорія, яка виражає здатність підприємства досягати встановлених тактичних та стратегічних цілей з оптимальними витратами ресурсів, що найбільш повно забезпечує реалізацію економічних інтересів його власників	Здатність підприємства може визначатись якістю менеджменту, технологічним рівнем, інтелектуальним та ресурсним потенціалом; цілі можуть відображати окремі напрями діяльності або господарську діяльність в цілому; оптимальні витрати ресурсів є відносною характеристикою	Не формулюється зміст цілей, ігноруються поточні цілі
Косянчук Т.Ф., Кучма С.В. [16-17]	Категорія, яка виражає відповідність результатів і витрат підприємства цілям діяльності та інтересам власників	Економічна, соціальна, екологічна ефективність діяльності визначають інтереси власників	Не сформульовано зміст цілей суб'єкта господарювання

З табл. 1 видно, що основу поняття «ефективність діяльності» складає традиційний підхід до визначення терміну «ефективність» у широкому розумінні даного поняття: як співвідношення між витратами і результатами. З урахуванням того, що останнім часом як у світовому просторі, так і на території нашої країни значний вплив на діяльність промислових підприємств, безпосередньо на отримувані результати їх господарювання чинять зовнішні умови, актуальним є підкреслення економічних умов для досягнення ефективності діяльності суб'єктом підприємництва.

Підтвердження для висунутої тези можна знайти у роботі І.Г. Андрєєвої [3], в якій комплексна економічна категорія «ефективність» визначена такою, що відбиває максимальну віддачу підприємницької діяльності на одиницю витрат чи ресурсів. Отже, віддача відбувається у зовнішнє середовище, яке приймає (не приймає, частково приймає) підприємницьку ініціативу залежно від ринкових коливань, їх інтенсивності, спрямованості, тривалості, повторюваності, прогнозованості.

Взагалі щодо походження терміну «ефективність», яке вийшло з латинської мови, слід зазначити, що, наприклад, Н.В. Фарафонова [6], посилаючись на економічний словник, наводить наступне підтвердження: «effectus» – виконання, результат, дія, а «efficientia» – результативність. Також поняття «ефективний» можна трактувати як продуктивний, діючий [8]. У перекладі з англійської мови «efficiency» – ефективність, ефективне використання, деловитість.

Економічна категорія «ефективність» досліджувалася у працях видатних класиків економічної думки: Д.Рікардо [23], К.Марксом [24], Дж.Кларком [25]. Наприклад, К.Маркс відмічав, що мінімальне авансування капіталу повинно призводити до максимальної доданої вартості.

Професор М.Я. Веселовський і аспірант М.С. Абрашкін доводять, що саме на епоху меркантилізму припадають перші спроби визначення поняття «ефективність» [10]. Так, Д. Рікардо, досліджуючи первісну ефективність капіталу, наголошував, що чим менш довговічний капітал, тим більше витрат праці він потребує [12, 23]. За дослідженнями Ж.Б. Шахбанової, підтриманими Т.В. Рижковою і Л.В. Гореловою, поняття «ефективність» введено у економічну науку Г. Емерсоном [13] як максимально вигідне співвідношення між сукупними витратами і економічними результатами. За цими ж дослідженнями слід відмітити, що у кінці 40-х років ХХ століття сформовано теорію ефективності на основі наукових праць С.Г. Струмиліна, який ототожнював ефективність виробництва з результативністю виробництва.

М.П. Войнаренко і Т.Г. Рзаєва, розглядаючи концепцію ділової активності в системі ринкового господарювання [21, с.10], надають визначення поняттю «оцінка ділової активності», в якому одночасно перетинаються такі терміни, як «ефективність» і «результативність». Так, оцінку ділової активності визначено як «оцінку результативної діяльності суб'єкта господарювання шляхом комплексної оцінки ефективності використання фінансово-виробничих ресурсів підприємств».

Грунтовне дослідження суті поняття «ефективність діяльності» проведено А.Г. Гончаруком і Н.О. Лазаревою [14], в роботі яких аналізуються 8 актуальних визначень даного терміну. Особливостями цих визначень є поєднання ефективності діяльності підприємства з: безпосередньо інтересами власників підприємства у грошовій формі; оптимізацією витрат і результатів діяльності, їх відповідність між собою; результатами використання фондів, ресурсів, активів; відповідність вироблених товарів умовам ринку тощо.

У проведеному дослідженні звернено увагу на три аспекти у сутності даного поняття, що потребують подальших пояснень і розвитку досліджень у цьому контексті. Три аспекти пов'язані із цілями функціонування підприємства, із впливом зовнішнього середовища на діяльність суб'єкта господарювання та із напрямом розвитку діяльності промислового підприємства.

По-перше, справедливо відмічаючи зв'язок між ефективністю діяльності підприємства і цілями (завданнями), які намагається досягти підприємство, автори досліджень [5, 6, 10, 14, 16, 17] не акцентують увагу на змісті цих цілей (завдань). Однак, на авторський погляд, від цілі діяльності підприємства зале-

жить досягнення (підтримання) ефективності, оскільки поточні, тактичні та стратегічні цілі функціонування задають важелі управління ефективністю діяльності, впливають на можливість отримання позитивного результату, орієнтують власників і керівництво на досягнення окремих видів ефективності (економічної ефективності, соціальної, екологічної тощо) у певній сфері.

По-друге, окремо взяте промислове підприємство не впливає на зовнішній стан, що його оточує, а незмінність зовнішнього середовища є у сучасних реаліях господарювання спірним твердженням. Тому на противагу думці І.Г. Андрєєвої [3], слід враховувати зовнішні флуктуації у процесі управління ефективністю діяльності підприємства та планувати результати роботи суб'єкта господарювання із урахуванням ризиків у політиці, економіці, соціальному і екологічному просторі, у тому числі ризиків на міжнародному рівні, про що нагадують події світової фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр.

По-третє, у визначенні поняття «ефективність діяльності» промислового підприємства потребує пояснення напрям розвитку підприємства. Так, на відміну від зазначеного у роботі [8] авторів Т.В. Рожкової і Л.В. Горелової, що ефективність діяльності – це вектор напряму розвитку, на авторську думку вектор розвитку визначається підприємством залежно від цілей, стратегії діяльності, а ефективність діяльності виступає мірилом дотримання підприємством ухваленого вектору розвитку.

Таким чином, критичний аналіз підходів до визначення терміну «ефективність діяльності» дозволив зробити висновок, що вивчаючи сутність даної категорії, можна відзначити три характерні особливості сучасних умов господарювання, які мають бути покладені в уточнення суті ефективності діяльності:

- цілі функціонування і розвитку промислового підприємства повинні визначатися у кореляції із можливим рівнем ефективності діяльності;

- зовнішні умови, в яких працює і буде працювати суб'єкт господарювання, чинять безпосередній вплив на ефективність діяльності: її планування, оцінку, регулювання;

- вектор розвитку промислового підприємства є необхідною умовою для того, щоб підприємство рухалося вперед, досягаючи зростання масштабів діяльності на фоні виконання управлінських рішень щодо рівня ефективності діяльності, результативності виробництва.

Зв'язок цих характерних особливостей формування ефективності діяльності промислового підприємства у сучасних умовах господарювання продемонстровано на рис. 1.

Із рис. 1 випливає, що зовнішні умови оточуючого середовища, поставлені цілі функціонування і розвитку та вектор розвитку чинять вирішальний вплив на формування ефективності діяльності суб'єкта господарювання у існуючих складних умовах ведення бізнесу в нашій державі.

Висновки. Ефективність діяльності суб'єкта господарювання в умовах із нестабільною фінансово-економічною ситуацією на макрорівні, із напруженою політичною і соціальною кон'юнктурою має формуватися на основі урахування у процесі управління таких складових життєдіяльності підприємства, як визна-

чення і досягнення пріоритетних цілей функціонування і розвитку підприємства, узгоджуючи спрямованість розвитку на перспективу, а також моніторинг змін у зовнішньому середовищі, яке у сучасних умовах

чинить негативний вплив на ділову активність суб'єкта господарювання. Це дозволить отримувати додаткові економічні ефекти для зміцнення конкурентоспроможності підприємств.

Рис. 1. Характерні особливості формування ефективності діяльності промислового підприємства

Список використаних джерел

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. №436-IV [Текст] // Відомості Верховної Ради. – 2003. – №18, №19-20, №21-22. – (зі змінами і доповненнями).
2. Касич А.О. Методичні основи аналізу ефективності діяльності підприємства в умовах транснаціоналізації капіталу [Електронний ресурс] / А.О.Касич // Ефективна економіка: електрон. наук. фак. вид. / Київ: Ін-т екон. природокористув. та сталого розв-ку Нац. акад. наук України. – 2011. – №1. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=juu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=0&S21COLORTERMS=0&S21STR=efek.
3. Андреева И.Г. О связи устойчивости и эффективности развития бизнес-структур [Текст] / И.Г. Андреева, К.В. Павлов // Економічний вісник Донбасу. – 2010. – №2 (20). – С. 197-210.
4. Раицкий К. Устойчивое развитие экономики. Тенденции и подходы [Текст] / К. Раицкий // Консультант директора. – 2004. – №17. – С. 23 – 28.
5. Суворова А.П. Методологический подход к оценке эффективности деятельности экономической организации [Текст] / А.П. Суворова // Финансы и кредит. – 2006. – №4. – С. 43-48.
6. Фарафонова Н.В. Сутність і складові економічної ефективності господарської діяльності підприємств АПК [Текст] / Н.В. Фарафонова // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – №10. – С. 176-185.
7. Лайко П.А. Эффективность использования та відтворення основного капіталу сільськогосподарських підприємств [Текст] / П.А. Лайко, Л.О. Березовська. – К.: ННЦ ІАЕ, 2006. – 192 с.
8. Рыжкова Т.В. Оценка эффективности деятельности предприятий (история и современность теории и методологии) [Текст] / Т.В. Рыжкова, Л.В. Горелова // Вестник Екатеринбургского института. – 2013. – №4 (24). – С. 051-055.
9. Керничная Т.А. Сущность эффективности деятельности предприятия и показатели ее измерения [Текст] / Керничная Т.А. // Проблемы совершенствования организации производства и управления промышленными предприятиями: Межвуз. Сб. научных трудов. – 2014. – №2. – С. 111-113.
10. Веселовский М.Я. Теоретические подходы к определению эффективности деятельности промышленных предприятий [Текст] / М.Я. Веселовский, М.С. Абрашкин // Вопросы региональной экономики. – 2013. – Т.16. – №3. – С. 107-115.
11. Генкин Б.М. Основания экономической теории и методы организации эффективной работы [Текст] / Б.М. Генкин. – 2-е изд., переработ. и доп. – М.: Норма, 2009. – 448 с.
12. Борисов А.Б. Большой экономический словарь [Текст] / А.Б. Борисов. – Изд. 2-е перераб. и доп. – М.: Книжный мир, 2007. – 860с.
13. Эмерсон Г. Двенадцать принципов производительности: [Текст]: [Пер. с англ.] / Г.Эмерсон. – 2-е изд. М.: Экономика, 1992. – 224 с.
14. Гончарук А.Г. Гносеологічні аспекти ефективності діяльності підприємства [Текст] / Гончарук А.Г., Лазарева Н.О. – Економічний форум. – 2015. – №2. – С. 216-222.
15. Гончарук А.Г. Управление эффективностью деятельности предприятия [Текст] / А.Г. Гончарук. – Одеса: Астропринт, 2012. – 260 с.
16. Косянчук Т.Ф. Теоретичні засади оцінки ефективності діяльності підприємства за сучасних умов [Текст] / Косянчук Т.Ф., Кучма С.В. // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2014. – Т.3. – №3 (212). – С. 113-116.
17. Городинська Д.М. Економічна стійкість підприємства [Текст] / Д.М. Городинська // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – №10 (42). – С. 141-146.
18. Турило А.А. Удосконалення теоретико-методичних засад відносно системності і цілеполягання в процесах дослідження і оцінки ефективності діяльності підприємства [Текст] / Турило А.А. // Економічний форум. – 2015. – №1. – С. 178-188.
19. Подольчак Н.Ю. Соціально-економічна ефективність систем менеджменту підприємств [Текст] / Н.Ю. Подольчак // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – №2. – С. 47 – 56.
20. Родионова Л.Н. Устойчивое развитие промышленных предприятий: термины и определения [Электронный ресурс] / Л.Н. Родионова, Л.Р. Абдуллина // Нефтегазовое дело. – 2007. – Режим доступа: http://www.ogbus.ru/authors/Rodionova/Rodionova_5.pdf. – Заголовок с экрана.

21. Войнаренко М.П. Ділова активність підприємств: проблеми аналізу та оцінки: [монографія]: [Текст] / М.П. Войнаренко, Т.Г. Рзаєва. – Хмельницький: ХНУ, 2008. – 284 с.
22. Абчук В.А. Система управління організацією [Текст]: учеб. пособие для студ. вузов / А.Ф. Борисов, А.В. Воронцов, В.А. Абчук. – СПб.: Перспектива, 2010. – 335 с.
23. Рикардо Д. Соч.: в 4 т. [Текст] / Д. Рикардо; [пер. под ред. М. Смит]. – М.: Госполитиздат, 1955. – Т.1: Начала политической экономии и налогового обложения. – 1955. – 360 с.
24. Маркс К. Избранные соч.: в 9 т. [Текст] / К. Маркс, Ф. Энгельс. – М.: Политиздат, 1987. – Т. 7. – 1987. – 811 с.
25. Кларк Дж.Б. Распределение богатства [Текст] / Джон Бейтс Кларк; [пер. с англ. А.А. Белых, А.В. Полетаев]. – М.: Экономика, 1992. – 447 с.
26. Фесенко І.А. Методологія управління розвитком вугільної промисловості: [монографія]: [Текст] / І.А.Фесенко. – Донецьк: ІЕП НАН України; Алчевськ: ДонДТУ, 2010. – 490 с.
27. Харченко В.А. Економічна сутність ефекту і ефективності виробництва [Текст] / В.А. Харченко // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: Зб. наук праць. – Маріуполь: Вега-Принт, 2009. – С.312-315.
28. Ковальчук І.В. Економіка підприємства: Навч. посіб.: [Текст] / І.В. Ковальчук. – К.: Знання, 2008. – 679 с.
29. Захарова О.В. Управління інвестуванням у людський капітал: методологія, оцінка, планування [Текст] / О.В. Захарова. – Донецьк: ДонНТУ, 2010. – 378 с.
30. Загородній А.Г. Фінансовий словник [Текст] / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смовженко. – 4-е вид., випр. та доп. – К.: Т-во «Знання», КОО; Львів. банк. ін.-ту НБУ, 2002. – 566 с.
31. Осовська Г.В. Менеджмент організацій: Навч. посіб.: [Текст] / Г.В. Осовська, О.А. Осовський. – К.: Кондор, 2007. – 676с.
32. Рябкова О.В. Сущность результативности и эффективности деятельности предприятия [Текст] / О.В.Рябкова // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2013. – Т.3. – №3 (200). – С. 43-46.

Р. С. Чорний
д-р екон. наук
м. Нововолинськ

ОСОБЛИВОСТІ ДЕМОГРАФІЧНОГО РОЗВИТКУ ВОЛИНСЬКОЇ ТА РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ДЕМОГРАФІЧНИХ ТЕНДЕНЦІЙ

Актуальність проблеми. У непростих реаліях української державності зміна параметрів демографічного відтворення завжди характеризується репрезентативністю. З одного боку, вони віддзеркалюють внутрішню українську специфіку, у тому числі регіональну, з іншого боку, будучи частиною відкритої національної економіки, сповна відображають вразливість щодо глобальних викликів: демографічних, економічних, політичних, екологічних тощо. Прикордонні регіони з огляду на своє географічне розташування априорі виступають територіями першочергового прояву глобальних тенденцій, зокрема демографічних. Постійний інтерес до перебігу демографічних процесів у даних регіонах зумовлений виразною їх специфікою.

Аналіз останніх наукових досліджень. Дослідження параметрів населення України загалом та її регіонів зокрема, специфіки формування режиму демографічного відтворення й міграційної мобільності населення, особливостей його розселення залишаються у фокусі уваги науковців різних галузей знань: демографів, геронтологів, економістів, географів, соціологів, етнографів тощо. Теоретичні основи демографічних досліджень напрацьовані багатьма українськими вченими: починаючи з Ю. Корчак-Чепурківського, М. Птухи (початок ХХ ст.) та, продовжуючи плеяду на сучасному етапі, В. Джаман, О. Заставецька, Е. Лібанова, В. Стешенко, А. Позняк, І. Прибиткова, У. Садова, Л. Шевчук, О. Хомра та інші.

Особливості демографічного розвитку Волинської та Рівненської областей відстежують головню у руслі загальноукраїнських досліджень. Так, структура найбільшого ВУЗу Рівненської області у м. Острог – Національного університету “Острозька академія” (п’ять факультетів та Інститут права) та відповідна підготовка фахівців за 16 спеціальностями обумовлюють (режим доступу: <http://www.oa.edu.ua/ua/science/sjournal/>) концентрацію досліджень на економічних, історичних, правових та міжнародних аспектах демографічних процесів в області, що підтверджено окремими публікаціями [1, 2, 9]. Подібна ситуація й у Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки (м. Луцьк), що об’єднує 7 інститутів та 9 факультетів: Науковий вісник СНУ імені Лесі Українки видається за такими напрямками: біологічні, економічні, історичні науки, міжнародні відносини, педагогічні, фізичні, філологічні, філософські, хімічні науки (режим доступу: <http://eenu.edu.ua/uk/vitogi-do-oformlennya-statey-u-fahovi-vidannya>). Окремий огляд переліку науково-дослідних робіт, що виконуються на кафедрах в межах робочого часу викладачів (режим доступу: <http://eenu.edu.ua/uk/page/naukovadiylnist-0>) також підтверджує тематичну обмеженість досліджень демографічних процесів у Волинській області.

Демогеографічну ситуацію західноукраїнського пограниччя: у межах Волинської й Львівської облас-